

## ՊԱՎԵԼ ԼԻՍԻՑՅԱՆԻ ՀՅՈՒՐԱԽԱՂԵՐԸ ՃԱՊՈՆԻԱՅՈՒՄ

### ՍՈՆԱ ՄԱԿԱՐՅԱՆ

Պավել Լիսիցյանը բազմաթիվ համերգային ծրագրերով և հաջող ելույթներով հանդես է եկել ինչպես Խորհրդային Միությունում, այնպես էլ նրա սահմաններից դուրս: Նրա անունը լայնորեն հայտնի է դարձել բազմաթիվ երկրներում՝ որպես մեծ արտիստ, որն արժանապատվությամբ ներկայացնում է Խորհրդային արվեստը: «Իր հոյակապ արվեստով Պ. Լիսիցյանը բարեկամության կամուրջներ է գցել սովետական ու արտասահմանյան շատ ժողովուրդների միջև, նրա հիրավի սահմաններ չճանաչող երգարվեստը, բարձր պահելով սովետական երկրի կուլտուրայի դրոշմը, միլիոնավոր մարդկանց ամենապարզ ու հասկանալի ձևով ցուցադրել է եղբայրության ու խաղաղության վեհ նշանակությունը»<sup>1</sup>:

1950-60-ական թվականներին, հատկապես սփյուռքահայ մամուլի էջերում, տպագրվում էին Պավել Լիսիցյանի արտասահմանյան հյուրախաղերին նվիրված բազմաթիվ հոդվածներ ու ծավալուն գրքույկներ: «Հնդկաստանի, Իտալիայի, Բուլղարիայի, Ռումինիայի հայ գաղթօջախներում Լիսիցյանի համերգները ուղեկցվում են հայրենասիրական ցույցերով, հայ մարդկանց հայրենաբաղձ հոգիներում վառելով լույսի և հույսի հավատը»<sup>2</sup>:

Գեղեցիկ ու անմիջական հիշողություններով տպավորված Պավել Լիսիցյանը պատմում է իր արտասահմանյան հյուրախաղերի, հատկապես Ճապոնիայի մասին: Այդ են վկայում Երևանի Ե. Չարենցի անվան գրականության և արվեստի պետական թանգարանում իմ հետազոտությունների ժամանակ հայտնաբերված և ռուսերենից ու ճապոներենից հայերեն թարգմանված մի քանի հոդվածներն ու գրությունները:

Ճապոնական գրքույկներից մեկի հենց առաջին էջին տպագրված են Պ.Լիսիցյանի հետևյալ խոսքերը. «Երևի թե արտասահմանյան երկրներից ոչ մեկն այնպես չի հիացրել ինձ, չի թողել այսքան վառ և տարատեսակ տպավորություններ, ինչպես Ճապոնիան»<sup>3</sup>: Նույն գրքույկի հաջորդ էջում Պ.Լիսիցյանի անհավանական տաղանդի մասին իր հիացմունքի խոսքերն է գրել Ի.

<sup>1</sup> Պետրոսյան Մ., Պավել Լիսիցյան, Երևան, 1973, էջ 71-72:

<sup>2</sup> Նույն տեղում, էջ 65:

<sup>3</sup> Լիսիցյան Պ., ԳԱԹ, Պավել Լիսիցյանի դիվան, անմշակ:

Ֆրդդրենկոն. «Ժողովրդական արտիստ Պավել Լիսիցյանի անհավանական տաղանդն արժանացել է մեծ ճանաչման և սիրո Խորհրդային Միությունում և նրա սահմաններից դուրս: Ուրախալի է, որ մեր երկու երկրների միջև եղած հոգևոր հարստությունների փոխըմբռնման շնորհիվ այս հանճարեղ բարիտոնին կարող են գնահատել նաև ճապոնական օպերային արվեստի բազմաթիվ երկրպագուներ»<sup>4</sup>:

«1958 թվականի սեպտեմբերի 21-ին «Էյր-Ֆրանս» ինքնաթիռով ես և դաշնակահար Ն.Վալտերը Վնուկովոյի օդանավակայանից թռանք Ճապոնիա,- հետագայում կհիշի Պ.Լիսիցյանը,- մեր ճամփան անցնում էր Փարիզով, Հռոմով, Թեյ Ավիվով, Բանկոկով, Կարաչիով, Սալգոնով, Մանիլայով: Ճապոնիայի մայրաքաղաք Տոկիոյի օդանավակայանում մեզ դիմավորեցին Ճապոնիայի մշակույթի և արվեստի նախարարության ներկայացուցիչները, բազմաթիվ օպերատորներ, լրագրողներ և ուղղակի երաժշտասերների մի ողջ խումբ: Կինոօպերատորները բառացիորեն չէին թողնում անցնել՝ տեսերիզի վրա ծայնագրելով յուրաքանչյուր քայլը (ինչպես մենք հետո իմացանք, Ճապոնիայում մշակութային իրադարձությունները միշտ նկարահանվում են)<sup>5</sup>:

Հյուրանոցի ընդունարան հասնելուն պես տեղի է ունենում մամուլի ասուլիս, որի ընթացքում ճապոնացի լրագրողները խանդավառությամբ հետաքրքրվում են այն ամենով, ինչը կապ ուներ Մեծ թատրոնի հետ: «Նրանք խիստ զարմացել էին, երբ իմացան, որ թատրոնում աշխատում է մոտ երեք հազար մարդ: «Դա մի ամբողջ գյուղ է», -նկատեց լրագրողներից մեկը»<sup>6</sup>: Պ.Լիսիցյանին հարցեր են ուղղում թատրոնի խաղացանկի վերաբերյալ, այն մասին, թե ինչ նոր ներկայացումներ են պատրաստվում, ինչպես է ընթանում բեմադրական աշխատանքը, որքան ժամանակով է դրվում նոր ներկայացումը, ով է երիտասարդներին փոխանցում թատրոնի հրաշալի արվեստը:

«Բոլոր լրագրողները, ովքեր մեզ հարցեր էին շուայում, հիացմունքով էին արտահայտվում Ճապոնիայում Մեծ թատրոնի բալետային խմբի հյուրախաղերի մասին, ազգանուններով նշում էին իրենց դուր եկած արտիստներին, հարցնում էին, թե ինչ նոր դերակատարումներ ունեն թատրոնի խաղացանկում:

- Պարոն Լիսիցյան,- ասաց լրագրողներից մեկը,- խնդրում ենք ձեզ Մեծ թատրոնի աշխատակազմին հաղորդել ճապոնացիների ջերմ ցանկությունը՝

<sup>4</sup> Նույն տեղում:

<sup>5</sup> Նույն տեղում:

<sup>6</sup> Նույն տեղում:

մեր երկրում լսել և տեսնել թատրոնի օպերային ներկայացումները: Մենք այնքան ենք լսել Մեծ թատրոնի արտիստների կատարումները ծայններիզների վրա, մենք արդեն տեսել ենք սովետական բալետը, և մենք շատ կցանկանայինք, որ թատերախումբն իր օպերային ներկայացումները բեմադրի նաև Ճապոնիայում: Մենք գիտենք, որ Մեծ թատրոնի կազմում կան բազմաթիվ ժամանակակից ականավոր արտիստներ, որոնց թվին են պատկանում այնպիսի հիանալի երգիչներ, ինչպիսիք են Վ. Ֆիրսովան, Ի. Պետրովը և այլք: Մենք անչափ ուրախ կլինենք լսել նրանց նաև Ճապոնիայում<sup>7</sup>:

Այնուհետև երգչին հարցեր են տալիս մեր արտիստների մասին, հետաքրքրվում, թե ինչ նոր ստեղծագործություններ են գրել խորհրդային կոմպոզիտորները հենց Մեծ թատրոնի համար, ամեն կերպ արտահայտում էին իրենց գոհունակությունը կապված այն բանի հետ, որ Մեծ թատրոնում բեմադրվի Ս.Պրոկոֆևի «Պատերազմ և խաղաղություն» օպերան:

«Ես դիտավորյալ այսքան մանրամասն պատմեցի առաջին ասուլիսի բովանդակությունը, քանի որ ապրելով և աշխատելով Մոսկվայում, մենք, Մեծ թատրոնի արտիստներս, անգամ չէինք էլ կասկածում, թե մեր կոլեկտիվով որքան են հետաքրքրվում արտասահմանում, թե որքան մանրամասն գիտեն մեր ստեղծագործական կյանքի մասին: Այս ասուլիսը մեկ անգամ էլ ապացուցեց, թե որքան շատ բան են սպասում արտասահմանում այսպիսի մեծ աշխատակազմից, ինչպիսին է ԽՍՀՄ Մեծ թատրոնը»<sup>8</sup>:

Առաջին համերգը տեղի է ունենում սեպտեմբերի քսանհինգին Տոկիոյի խոշորագույն դահլիճներից մեկում: «Պետք է նշեմ, որ Ճապոնիայի ողջ համերգային և թատերական կյանքը սկսվում է վաղ երեկոյան՝ վեցին կամ վեցն անց կես: Կարիք չկա նշելու, թե ինչ դժվարությամբ ես դուրս եկա բեմահարթակ ճապոնացի հանդիսատեսի հետ ծանոթության առաջին երեկոյին: Եվ թեպետ ինձ զգուշացրել էին, որ այդ համերգային դահլիճի ակուստիկան այդքան էլ լավը չէ, իրականում ես համոզվեցի հակառակում: Դրա լավագույն ապացույցն է հանդիսատեսի վերաբերմունքը, որը հանձինս ինձ ողջունում էր ոչ միայն Պավել Լիսիցյանին, այլև սովետական վոկալ արվեստի ներկայացուցչին: Ճապոնիայում երեսունհինգ օրվա ընթացքում երգվել է տասնհինգ

<sup>7</sup> Նույն տեղում:

<sup>8</sup> Նույն տեղում:

մենահամերգ: Այդ ընթացքում թերթերում և ամսագրերում տպագրվել են հարյուր յոթանասուներեք ավելի հոդվածներ և գրախոսություններ»<sup>9</sup>:

Միևնույն ժամանակ խորհրդային լրագրությունն այդ հյուրախաղերի մասին, անհասկանալի պատճառներով, ոչինչ չէր ասում: «Այսպիսի դրվածքը ես համարում եմ արմատապես սխալ: Վերջին ժամանակներում հաճախակի դարձած սովետական արտիստների հյուրախաղերը արտասահմանում ցույց են տալիս ոչ միայն սովետական մշակութային նվաճումները, այլև ծառայում են ողջ աշխարհում խաղաղության կայացման գործին, ամրապնդում են ժողովուրդների միջև բարեկամությունը, նպաստում են տարբեր ժողովուրդների, հանրության տարբեր շերտերի ներկայացուցիչների առավել սերտ շփմանը: Ըստ բազմաթիվ նամակների, որոնք ստացել են արտիստները արտասահմանյան հանդիսատեսներից, ես գիտեմ, թե ինչպես են նրանք հետաքրքրվում սովետական մարդկանց կյանքով, հաջողություններով, և թե որքան թանկ է նրանց համար բարեկամությունը Սովետական Միության հետ»<sup>10</sup>:

Ճապոնիայում ելույթների ծրագրում Պ.Լիսիցյանը ներառել էր ռուսական և արևմտաեվրոպական դասական ստեղծագործություններ, խորհրդային կոմպոզիտորներ Դ.Կաբալևսկու, Յու.Շապորինի, Ա.Խաչատրյանի, Ա.Դոլուխանյանի ստեղծագործությունները, ռուսական, ուկրաինական, հայկական, ինչպես նաև իտալական և մի քանի ճապոնական ժողովրդական երգեր:

Ճապոնացի հանդիսատեսը մեծ ուշադրությամբ էր լսում խորհրդային կոմպոզիտորների ստեղծագործությունները, որոնք մեծամասամբ առաջին անգամ էին կատարվում նրանց համար: Հարկ է նշել, որ խորհրդային երաժշտությունը մեծ հաջողություն էր վայելում Ճապոնիայում:

«Տարվելով այս «ծագող արևի երկրի» (այսպես են իրենց երկիրն անվանում ճապոնացիները) մասին տեղեկություններ ունենալու ծարավով, մենք համերգի հաջորդ օրը մեկնեցինք քաղաքն ուսումնասիրելու: Ազգային թանգարանի փոխտնօրեն Սեյցո Տոնուկին սրտանց ողջունեց մեզ և նշեց, որ ուրախ է տեսնել, թե ինչպես են խորհրդային մարդիկ գալով Ճապոնիա միանգամից ծանոթանում երկրի ազգային տեսարժան վայրերին»<sup>11</sup>: Հյուրերին թանգարանի ցուցանմուշներին առավել մանրամասն ծանոթացնելու համար հրավիրվել էին Տոկիոյի համալսարանի պրոֆեսորներ Ֆիդզադան և

<sup>9</sup> Նույն տեղում:

<sup>10</sup> Նույն տեղում:

<sup>11</sup> Նույն տեղում:

Կուրատոն: Նրանք մանրամասն և շատ հետաքրքիր, սիրով և հպարտությամբ պատմում էին Ճապոնիայի հնագույն մշակույթի պատմությունը, ցույց էին տալիս տարբեր ժամանակաշրջանների գեղարվեստական գործերը: «Ճապոնիայի արտահայտչական արվեստում շատ նմանություններ կան չինականի հետ: Ի դեպ, շատ հաճելի էր Տոկիոյի թանգարանում տեսնել ռուսական գեղանկարիչներ Ի.Ռեպինի և Ի.Շիշկինի ստեղծագործությունները: Ողջ կյանքումս տպավորված մնացին հանրահայտ ճապոնական ճենապակու օրինակները, զարմանալի, նրբագույն արվեստով և բարձր գեղարվեստական ճաշակով: Հետաքրքիր և յուրահատուկ է գյուղական սպասքը, պատված լաքով, որը գրեթե չի ենթարկվում ժամանակի քայքայմանը: Որքան արվեստ, աշխատանք և համառություն է ներդրված եղեգից և հնդկեղեգից պատրաստված այդ առարկաներում:

Հատկանշական է, որ թե՛ հյուրանոցում, թե՛ ռեստորաններում, թե՛ թատրոնում, թե՛ փողոցում և տներում, ամենուր, ուր մենք եղել ենք, միշտ ճապոնացիների մոտ սրտառու ցանկություն է եղել մեզ՝ սովետական մարդկանց որքան հնարավոր է լավ ծանոթացնելու իրենց երկրի հետ:

Ճապոնացիք հպարտ և աշխատասեր ազգ են: Երևի թե նրանց կղզում չկա չմշակված ոչ մի հողակտոր: Ընդ որում մշակված է այն մանրակրկիտ, սիրով և բարեխղճությամբ: Իսկ ինչպես են նրանք հպարտանում իրենց ազգային արժեքներով, իրենց հնագույն մշակույթով, որը մարդկությանը տվել է բազմաթիվ ականավոր ուղեղներ: Ինձ, ցավոք, չհաջողվեց գտնվել գյուղական տներում: Սակայն ես կարծում եմ, որ այնտեղ էլ, ինչպես քաղաքում, տները պահպանվում են անասելի մաքրությամբ»<sup>12</sup>:

Երգիչն անդրադառնում է նաև Տոկիոյի ճարտարապետությանը: «Տոկիոյում կառույցների մեծամասնության ճարտարապետությունը խառն է՝ համատեղվում են մոդեռն ոճը և ազգային առանձնահատկությունները: Տների ներսում այնպիսի մաքրություն է, որը հատկանշական է հիվանդանոցների վիրահատարաններին: Սենյակներում գույքի նվազագույն քանակություն կա, ընդ որում համարյա ողջ գույքը փայլեցված է: Մեր պատկերացմամբ աթոռներ չկան. կան առանց ոտքերի, հենակով նստարաններ, սեղանները շատ ցածր են, այնպես որ նստում ես գրեթե հատակին: Հատակը լվացված է և փայլեցված, պատված խսիրով: Յուրաքանչյուր տուն մտնելիս դուք պարտադիր պետք է դրսի կոշիկները փոխարինեք տնայիններով:

<sup>12</sup> Նույն տեղում:

Ճապոնացիների մոտ տների դասավորվածության և մաքրության պաշտամունք կա: Եվ պետք է ասեմ, որ նրանք դա անում են լավ ճաշակով: Տոկիոյում, ինչպես և կապիտալիստական բոլոր քաղաքներում, մենք բազմաթիվ հակադրություններ ենք տեսել՝ շքեղ հյուրանոցներ, թանկարժեք մեքենաներ, բազմաթիվ փայլուն խանութներ՝ հազեցած տեխնիկայի վերջին ճիչերով, իսկ կողքին՝ աղքատ մարդ, ով քնած է արկղի մեջ, նիհար և տանջված երաժիշտ, ով կոպեկների դիմաց նվագում է անցորդների համար...

Երկրում մեծ հաջողություն էր վայելում սպորտը, հատկապես՝ տարատեսակ ըմբշամարտերը: Պետք է նշեմ, որ մեզ վրա ըմբշամարտը, օրինակ՝ «սամբոն», «կարատեն» և «ջուձեն» երկակի տպավորություն գործեցին: Մենք չէինք կարող չնկատել ճապոնացի սպորտսմենների մեծ տոկունությունն ու համառությունը, և մեզ զարմացրեց որոշ պահերի ինքնատիպությունը: Օրինակ՝ ի՞նչն է այն սպորտաձևի իմաստը, երբ ոտքով կամ ձեռքով երկու մասի են բաժանում, երկու սանտիմետր հաստությամբ փայտերն ու տախտակները: Անշունչ առարկայի դեմ պայքարում հսկայական ուժ գործադրելով՝ սպորտսմենը կարող է մրցակցել միայն նրանց հետ, ովքեր տիրապետում են «կարատեի», «ջուձեի» մարտարվեստի հնարքներին:

Ինչպես մենք հետո իմացանք, այստեղ, ինչպես և ճապոնացիների կյանքի այլ հարցերում, որոշիչ դեր է խաղում գումարը: «Քամահրելի մետաղը» այս երկրում ամենազոր զենք է, դրա օգնությամբ շատ բանի կարող ես հասնել: Փողի իշխանության վառ օրինակ էր Ճապոնիայում մեր գտնվելու ընթացքում աղմկահարույց դեպքը, երբ խոշորագույն ավստրալիացի գործարարը՝ յոթանասունամյա միլիոնատերը, եկել էր Ճապոնիա՝ երիտասարդ ճապոնուհու հետ ամուսնանալու համար: Նա իր ցանկությունը բացատրեց նրանով, որ ճապոնացի աղջիկները, շատերի կարծիքով, ամենալավն են... աշխարհում ամենացանկալիները: Թերթերն ու ամսագրերը լայնածավալ գովազդում էին այս իրադարձությունը, և միլիոնատիրոջ հայտարարությանը կարճ ժամանակահատվածում երեք հարյուրից ավելի արձագանք եղավ: Ավստրիալացին ամուսնացավ երեսունչորսամյա թեկնածուի հետ՝ նրան կտակելով իր ունեցվածքի կեսը: Փողոցում, խանութներում, ռեստորաններում լայնածավալ քննարկում էին այդ ամուսնությունը, և մենք դեմքերից տեսնում էինք, որ ճապոնացիք բավականին դրական էին գնահատում այդ ամուս-

նությունը: Մենք, անկեղծ ասած, ապշած էինք մնացել: Սակայն ոչ բոլոր ճապոնացիք են ապրում և աշխատում գումարի իշխանության տակ»<sup>13</sup>:

Պ.Լիսիցյանն այցելում է Հիրոսիմա. «Այս բազմաչարքար քաղաքում մեր աչքերով տեսանք աշխատող մարդկանց նորակառույց քաղաքը, տների պատերի պաստառները, որոնցով կոչ էին անում դադարեցնել միջուկային զենքի փորձարկումները, տեսանք քաղաքի մահացած քաղաքացիների հիշատակին նվիրված հուշարձաններ, հասկացանք, որ Ճապոնիայի ազգային զանգվածները թույլ չեն տա, որպեսզի նոր համաշխարհային պատերազմ լինի: Քաղաքի բնակիչները երբեք չեն մոռանա 1945 թվականի օգոստոսի 6-ը, երբ խաղաղ բնակչության վրա գցվեց առաջին ամերիկյան ատոմային ռումբը, չեն մոռանա, թե ինչպես պայթյունից մեկուկես րոպե անց թունավոր կարմիր մեզը պատեց քաղաքի վաթսուն տոկոսը, և ուժգին քամին տարածեց բոցը, ծխի սյունը բարձրացավ երկրից վեց հազար մետր բարձրության վրա, բոլոր տներն ավերվել էին, և երկու հարյուր հազարից ավելի մարդ է մահացել, ինչպես նաև կար հարյուր հազարից ավելի վիրավոր: Նազասակիում մարդկային կորուստները կազմում էին հարյուր յոթանասուն հազարից ավելի:

Հիրոսիմայի թանգարանում մենք տեսանք քաղաքի մոդելը՝ պայթյունից առաջ և հետո: Այս տեսարանն անհնար է մոռանալ: Քաղաքում մնացած միակ տունը ահեղ նախազգուշացում է հանդիսանում նոր պատերազմ սկսել ցանկացողների համար»<sup>14</sup>:

Թեև Պ.Լիսիցյանին բախտ չի վիճակվում գտնվել ճապոնական երաժշտական թատրոնների ներկայացումներին, սակայն դիտում է երկրում հանրահայտ Կաբուկի թատրոնի ներկայացումները:

«Սա շատ ինքնատիպ արվեստ է: Բեմադրվում են հանդեսային և բալետային մնջախաղեր, երաժշտական և դրամատիկական ներկայացումներ: Խաղառճը բավականին պայմանական է. ըստ էության, Կաբուկի թատրոնում արտիստի դերը բերվում է խամաճիկի դերի: Դերասանները մի շարք հնարքներ ունեն, որոնք արդեն կանոնավոր են դարձել. շարժումները, ձայնի մոդուլյացիաները, շպարը, որոնք համարյա միշտ սիմվոլիկ են: Թատրոնի խաղացանկում ոչ միայն պատմական պիեսներ են, այլ նաև ժամանակակից, ինչն, ըստ էության, նպաստում է հանրաճանաչ լինելուն: Ըստ ավանդության, Կաբուկի թատրոնը ծնվել է փողոցում, այն ստեղծել է XVII դարի հայտնի փողո-

<sup>13</sup> Նույն տեղում:

<sup>14</sup> Նույն տեղում:

ցային պարուհի Օ-Կուինը: Սկզբում թատրոնում բոլոր դերերը կատարում էին միայն աղջիկները, այնուհետև թատերախումբը համալրվեց պատանիներով և տղամարդկանցով, ովքեր մինչև հիմա էլ թատրոնի ներկայացումներում խաղում են կանացի դերեր»<sup>15</sup>:

Պ.Լիսիցյանին իր տանը հյուրընկալում է ճապոնացի հանրահայտ արտիստներից մեկը՝ Կաբուկի թատրոնի արտիստ Իտիկիվա Էննոսկեն: Նա պատմում է այն մեծ տպավորության մասին, որն իր վրա թողել էր իր այցը Սովետական Միության, արտիստների իրական խաղը և ստեղծագործական աճի այն ահռելի հնարավորությունները, որոնք տրամադրում են ԽՍՀՄ երիտասարդ արտիստներին: Իտիկիվա Էննոսկեն տեղեկացնում է, որ 1959 թվականի ապրիլին Կաբուկի թատրոնը պատրաստվում է գալ ԽՍՀՄ: Այժմ թատերախումբը հատուկ այդ հյուրախաղերի համար նոր ծրագիր է նախապատրաստում:

Ճապոնական հյուրախաղերի ընթացքում Պ.Լիսիցյանը Տոկիոյից բացի ելույթ ունեցավ այնպիսի խոշոր քաղաքներում, ինչպիսիք են Օսական, Նագոյան, Կոբեն, Հիրոսիման, Սապպորոն, Մորիոկան, Սենդայը, Խակատան, Յախատան:

Մեկնելուց առաջ համերգների անտրեպրենյոր Խայասին խնդրում է, որ ԽՍՀՄ մշակույթի նախարարությանը և Մեծ թատրոնի տնօրինությանը փոխանցեն 1960 թվականի ապրիլին Ճապոնիայում Մեծ թատրոնի հնարավոր հյուրախաղերի մասին: Ե՛վ այս հրավերում, և՛ ցուցաբերած հատուկ ուշադրության համատեքստում զգացվում է ճապոնացիների՝ Սովետական Միության հետ մշակութային կապերը ավելի ու ավելի ընդլայնելու ակտիվ ցանկությունը:

#### ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Այս հոդվածում անդրադարձել ենք Պավել Լիսիցյանի՝ Ճապոնիայում ունեցած 35-օրյա համերգային շրջագայությանը: 15 մենահամերգների ընթացքում իր բարձրարժեք երգարվեստով աշխարհահռչակ բարիտոնը բարեկամության կամուրջ դարձավ ժողովուրդների միջև: Հեղինակը քննության է առել հյուրախաղերի վերաբերյալ մամուլում տեղ գտած ավելի քան 170 հոդվածները, բուկլետներն ու գրքույկները:

**Բանալի բառեր** - Ճապոնիա, բարիտոն, հոդված, Պավել Լիսիցյան, բարեկամություն, ժողովուրդ, մամուլ, մենահամերգ, գրքույկներ:

<sup>15</sup> Նույն տեղում:



## ГАСТРОЛИ ПАВЛА ЛИСИЦИАНА В ЯПОНИИ

СОНА МАКАРЯН

Статья посвящена 35-дневному концертному туру Павла Лисициана в Японии. Пятнадцать сольных концертов всемирно известного баритона стали своеобразным мостом дружбы между народами. Автор статьи рассматривает более 170 статей, буклетов и брошюр, посвященных этим гастролям.

**Ключевые слова** - Япония, баритон, статья, Павел Лисициан, дружба, народ, пресса, сольный концерт, брошюры.

## PAVEL LISITSIAN'S CONCERT TOUR IN JAPAN

SONA MAKARYAN

This article is about the 35-day concert tour of Pavel Lisitsian in Japan. Lisitsian, the world famous expressive and temperamental baritone during his 15 recitals, with his wide-ranging baritone, dramatic interpretations and artistic performances in Japan became a bridge of friendship between different peoples. Makaryan in this paper has studied more than 170 articles, booklets, and brochures of different publications about this concert tour.

**Key words** - Japan, baritone, article, Pavel Lisitsian, friendship, people, media, concert, brochure.